

The Concept and Nature of Arbitration with Power of Peace

Elmira Didban*¹, Seyed Amir Hesam Mousavi²

1. M.A. in Private Law, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: eli.dd95.73@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Law, Faculty of law, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.

Email: a.mousavi@soc.ikiu.ac.ir

ABSTRACT

Article 483 of the Code of Civil Procedure gives the arbitrators the right to terminate the arbitration peacefully if the parties to the dispute expressly consent. There is disagreement among jurists about the nature of arbitration; most jurists consider arbitrary arbitration to be a kind of friendly arbitration; but in fact, the legislature has allowed the arbitrator to enter into a peace treaty. Under this right, the arbitrator acts as the representative of the parties in accordance with the general terms of the contracts and the terms of the peace agreement; the result of his work is a peace treaty that is concluded between the parties. As a result, arbitrary arbitration is of a different nature from friendly arbitration. In this study, an attempt has been made to reveal the true nature of arbitration with the

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/JLR.2021.270788.1587

Received:
27 February 2021

Accepted:
29 May 2021

Published:
7 June 2022

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

authority of peace and to clarify the meaning of Article 483 of the Code of Civil Procedure to determine the scope of duties and functions of the arbitrator.

Keywords: Friendly arbitration, vote, peace, peace pact.

Excerpted from the dissertation entitled “Judicial aspects of arbitration in the arbitration laws of the Islamic Republic of Iran”, Qazvin Imam Khomeini International University, Faculty of Social Sciences.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Acknowledgements:

The authors would like to thank Dear Dr. Seyed Amir Hesam Mousavi and Dear Management Journal of Legal Research for their cooperation in preparing and writing this research.

Author contributions:

Elmira Dideban: Conceptualization, Methodology, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Supervision, Project administration.

Seyed Amirhessam Mousavi: Conceptualization, Methodology, Validation, Formal analysis, Investigation, Data Curation, Writing - Review & Editing, Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Didban, Elmira & Seyed Amir Hesam Mousavi. “The Concept and Nature of Arbitration with Power of Peace” *Journal of Legal Research* 21, no. 49 (June 7, 2022): 201-223.

Extended Abstract

Article 483 of the Code of Civil Procedure gives arbitrators the right to terminate the arbitration peacefully if the parties to the dispute expressly consent. There is disagreement among jurists about the nature of arbitration with the authority of peace. Among the jurists who have dealt with this issue are all of the opinion that arbitration with power of peace is a form of arbitration and that the decision of a judge will be binding. regarding its nature, few jurists commented on the dual nature of advocacy and arbitration this means that arbitrators who have the right to peace are also lawyers in conciliation. In such a case, the arbitrator, on the one hand, as a lawyer, can act on behalf of his client and end the dispute in peace and compromise, and on the other hand, as an arbitrator, will issue a verdict. He can conclude a peace treaty both as a lawyer and as a fair judge. Of course, it is not necessary to make a contract and a separate vote; rather, the verdict issued by the arbitrator on the basis of peace is in fact both a peace treaty and a verdict. others of the jurists, who include the majority, considered the nature of arbitration with power of peace to be friendly arbitration, and in response to the opinion of the first group, expressed arbitration can never be convened by proxy; Because the first condition in arbitration is the impartiality and independence of the arbitrator and the judge the arbitrator must apply the rules of procedure and arbitration in such a way that the grounds for the statements and arguments of the parties are equally provided, but these matters cannot be combined with the nature of the power of attorney. a third theory and nature called the nature of representation can be considered carefully in the laws and judicial procedure for arbitration with power of peace. according to this view, arbitration with power of peace is a unique and distinct method from friendly arbitration and advocacy, and in fact it is a kind of invention of the Iranian legislature in the field of arbitration. In fact, the legislature has allowed the arbitrator to conclude a peace treaty. Under this right, the arbitrator acts as a representative of the parties in accordance with the general terms of the contracts and the terms of the peace agreement; The result of his work is a peace treaty that is concluded between the parties. As a result, arbitration with power of peace is of a different nature from friendly arbitration. It is obvious that the arbitrators, as the representatives of the parties, can prepare and sign a peace contrary to the supplementary rules (and not a matter). The reason for this new theory is judicial opinions and advisory opinions,

as well as peace in court. that is, peace is also made by the court, and what the court does in a peace-based trial does not result in a verdict; It is a corrective report Therefore, it can be said that just as the court does not issue a verdict in time of peace, so it can be said that an arbitrator who is an institution lower than the judiciary does not issue a verdict in time of peace, and the result of his work leads to a peace letter. It can be said that the peace made by the arbitrator is the same as the correction report It can be said that the peace made by the arbitrator is the same as the correction report therefore, what is mentioned in article 483 of the ICCPR is the arbitrators' right to compromise, not peaceful arbitration. in the latter type of arbitration, the arbitrator or arbitrators will ultimately determine the assignment of the lawsuit according to what they see fit and issue their verdict; whereas what the legislator has considered in Article 483 of the ICCPR is the authority of peace to the arbitrators and finally the decision of the arbitrators in the form of a peace contract (not a conciliatory vote). In fact, in peacetime, the parties to the dispute voluntarily settle their dispute in the form of a contract. The parties to the lawsuit can appoint the arbitrator as their deputy and representative for such a contract, and if there is a special arbitrator of the parties, it is the arbitrators who make such a peace on behalf of the parties, and if we face a single arbitrator, he is on both sides. (Article 198 of the Civil Code) concludes peace.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مفهوم و ماهیت داوری با اختیار صلح

المیرا دیدبان*، سید امیرحسام موسوی^۲

۱. کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی قزوین، قزوین، ایران.

* نویسنده مسئول: Email: eli.dd95.73@gmail.com

۲. استادیار، گروه حقوق، دانشکده حقوق، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی قزوین، قزوین، ایران.

Email: a.mousavi@soc.ikiu.ac.ir

چکیده:

قانون آیین دادرسی مدنی در ماده ۴۸۳ به داوران این حق را داده است که در صورت اجازه صریح طرفین اختلاف، داوری را به صلح خاتمه دهند. در خصوص ماهیت داوری با اختیار صلح میان حقوق دانان اختلاف است، بیشتر حقوق دانان، داوری با اختیار صلح را از نوع داوری‌های دوستانه می‌دانند؛ اما در حقیقت قانونگذار به داور اجازه داده است که عقد صلح را منعقد کند. بر اساس این حق، داور به عنوان نماینده طرفین با توجه به شرایط عمومی قراردادها و شرایط عقد صلح عمل می‌کند؛ نتیجه کار او به صورت صلح‌نامه‌ای است که میان طرفین منعقد می‌شود. در نتیجه داوری با اختیار صلح ماهیتی متفاوت از داوری دوستانه دارد. در این پژوهش تلاش شده که ماهیت حقیقی داوری با اختیار صلح آشکار شود و با روشن شدن مفهوم ماده ۴۸۳ قانون آیین دادرسی مدنی قلمرو وظایف و

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد [نشریه](#) مراجعه کنید.

پژوهش‌های حقوقی

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.48300/JLR.2021.270788.1587

تاریخ دریافت:

۹ اسفند ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش:

۸ خرداد ۱۴۰۰

تاریخ انتشار:

۱۷ خرداد ۱۴۰۱

عملکردهای داور تعیین گردد.

کلیدواژه‌ها:

داوری دوستانه، رأی، صلح، صلح‌نامه.

برگرفته از پایان‌نامه با عنوان «جهات حکمی رأی داور در قوانین داوری جمهوری اسلامی ایران»، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی قزوین، دانشکده علوم اجتماعی.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

سپاسگزاری و قدردانی:

بدین وسیله از استاد گرانقدر، جناب آقای دکتر سید امیر حسام موسوی و از مدیریت مجله محترم پژوهش‌های حقوقی بابت همکاری در تهیه و نگارش این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

مشارکت نویسندگان:

المیرا دیدبان: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، اعتبار سنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت، مدیریت پروژه.
سید امیر حسام موسوی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، اعتبار سنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت.

تعارض منافع:

نمایر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

دیدبان، المیرا و سید امیرحسام موسوی، «مفهوم و ماهیت داوری با اختیار صلح». مجله پژوهش‌های حقوقی ۲۱، ش. ۴۹ (۱۷ خرداد ۱۴۰۱): ۲۰۱-۲۲۳.

مقدمه

با نگاهی به قوانین داوری در سطح جهانی درمی‌یابیم که تاکنون چهار روش برای داوری اختلافات وجود دارد. داوری قانونی که در آن داور تنها بر اساس قانون حاکم بر قرارداد داوری به اختلاف رسیدگی می‌کند، داوری بر اساس انصاف که داور با تعدیل و تکمیل قوانین در چهارچوب قانون به بررسی اختلاف می‌پردازد^۱، داوری بر اساس عدل و انصاف که در آن هدف رسیدن به نتیجه عادلانه و منصفانه فراتر از قانون در صورت وجود شرایط است و داوری کدخدامنشانه که ترکیبی از روش‌های انصاف و عدل و انصاف است.^۲ این چهار روش در داوری که می‌توان آنها را به دو دسته کلی داوری قانونی و داوری دوستانه نیز تقسیم‌بندی کرد؛ هم در حوزه داوری داخلی و هم در حوزه داوری بین‌المللی بسیاری از کشورها پذیرفته شده است. قانونگذار ایران از میان این روش‌ها در حوزه داوری بین‌المللی، داوری‌های دوستانه را پذیرفته است؛ اما در داوری داخلی دو روش داوری قانونی در ماده ۴۸۲ و داوری با اختیار صلح را در ماده ۴۸۳ قانون آیین دادرسی مدنی بیان نموده است. در این خصوص با این سؤال مهم مواجه می‌شویم که آیا داوری با اختیار صلح که در این قانون آمده است، همان داوری دوستانه است یا اینکه ماهیتی مجزا دارد؟ حقوق‌دانان درباره پاسخ این سؤال اتفاق نظر ندارند. از میان حقوق‌دانان کمی که به این مسأله پرداختند همگی بر این نظر هستند که داوری با اختیار صلح یک نوع داوری است و تصمیم داور یک رأی الزام‌آور خواهد بود؛ اما در خصوص ماهیت آن عده‌ای نظر بر ماهیت دوگانه و کالت و داوری داشتند و عده‌ای دیگر آن را از نوع داوری‌های دوستانه دانستند. با دقت در قوانین و رویه قضایی برای داوری با اختیار صلح می‌توان قائل به نظریه و ماهیتی سومی به نام نمایندگی شد. بر اساس این نظر داوری با اختیار صلح روشی منحصر به فرد و متمایز از داوری دوستانه و وکالت است و در حقیقت به نوعی ابداع قانونگذار ایران در زمینه داوری است. این پژوهش ضمن بیان ماهیت داوری با اختیار صلح نظریه‌های ارائه شده در این زمینه را بیان می‌دارد و ادله نظریه جدید را جهت اثبات آن به تفصیل توضیح می‌دهد و در پایان با مقایسه داوری با اختیار صلح و داوری‌های دوستانه به نوعی از تازگی این روش و اضافه شدن روشی جدید به روش‌های داوری سخن می‌گوید.

۱- ماهیت داوری با اختیار صلح

درباره ماهیت داوری با اختیار صلح میان حقوق‌دانان اختلاف نظر وجود دارد. در این باره تاکنون سه نظر ارائه داده شده است. نظریه ماهیت مختلط که با بیان ایرادات فراوان بدون پشتوانه ماند و نظریه داوری دوستانه که نظر اکثر حقوق‌دانان است و در نهایت نظریه نمایندگی که هر چند نظریه جدیدی

۱. مرتضی شهبازی‌نیا، فاطمه حمیدیان و فیض‌الله جعفری، «مطالعه تطبیقی ارتباط مفهومی و کاربردی الفاظ متعدد در داوری‌های دوستانه و کدخدامنشانه»، پژوهش‌های حقوق تطبیقی ۲۱ (۱۳۹۶)، ۸.

۲. عبد‌الله خدابخشی، حقوق داوری و رویه قضایی مربوط به آن (تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۳)، ۷.

3. Teramura Nobumic, *ExAequo et Bono as a Responstothe Over Judicialisation of International Commercial*, (International arbitration library, 2016), 54.

است؛ اما با ارائه دلایل نشان می‌دهد که از نظریه‌های قبلی قوی‌تر و قابل دفاع‌تر است. در این قسمت به بیان این نظریات پرداخته می‌شود:

۱-۱- نظریه ماهیت مختلط

برخی از حقوق‌دانان درباره ماهیت داوری با اختیار صلح معتقد به یک نوع ماهیت دوگانه هستند این دسته از حقوق‌دانان که گروه اقلیت را تشکیل می‌دهند در بیان اعتقادات خود توجیهاتی را بیان و دلایلی را برمی‌شمارند که به آنها اشاره می‌شود:

داورانی که حق صلح دارند، درعین حال وکیل در مصالحه هم هستند. در چنین حالتی، داور، از یک طرف به عنوان وکیل، می‌تواند از طرف موکل خود عمل کند و دعوا را به صلح و سازش خاتمه دهد و از طرف دیگر به عنوان داور، اقدام به صدور رأی می‌کند. او می‌تواند هم به عنوان وکیل، قرارداد صلح منعقد کرده و هم بر اساس انصاف رأی صادر کند. البته لازم نیست قرارداد و رأی جداگانه‌ای تنظیم شود؛ بلکه رأیی که داور بر اساس اختیار صلح صادر می‌کند، در واقع هم صلح‌نامه است و هم رأی.^۴ در توجیه این نظر به رأیی استناد شده که در آن داور اختیار صلح داشته و عنوان وکالت نیز برای او به کار رفته است از جمله: رأی شعبه یک دیوان عالی کشور شماره ۱۷۷۳ تاریخ ۱۳۳۱ بیان داشته است: «ماده ۶۵۹ قانون آیین دادرسی مدنی (ماده ۴۸۳ فعلی) ناظر به صلحی است که داور راجع به دعوی مطروح در دادگاه و مرجوع به او انجام می‌دهد و دادگاه قانوناً ملزم به اجرای هر صلح یا اصلاحی که متداعیین یا داور و وکیل اصلاحی نموده باشد، نیست؛» همچنین گفته شده است که داوری با اختیار صلح ماهیتی دوگانه دارد، در واقع داورانی که اختیار صلح دارند درعین حال وکیل در مصالحه هستند؛ مثل وکیلی که حق صلح و سازش دارد و می‌تواند گذشت کند یا قواعد تکمیلی را نادیده بگیرد و به عنوان وکیل عمل می‌کند؛ لذا داور از یک طرف وکیل و از طرف دیگر داور است؛ پس داور هم به عنوان وکیل قرارداد صلح منعقد می‌کند و هم بر اساس آن رأی صادر می‌نماید.^۵ شبیه گزارش اصلاحی است. منتها فرق آن با گزارش اصلاحی دادگاه‌ها این است که قرارداد صلح را نیز خود داور منعقد می‌کند. البته نیازی نیست که یک قرارداد جداگانه باشد و یک رأی جداگانه. همان رأی که داور بر اساس اختیار صلح صادر می‌کند در واقع هم صلح‌نامه است و هم رأی؛ یعنی داوران در واقع هم اختیاری به عنوان وکیل در صلح دارند و هم اختیاری به عنوان داور؛ ولی یک اشکال از نظر اصولی وجود دارد. داور امروزه وکیل طرفین محسوب نمی‌شود؛ زیرا وکیل بی‌طرف نیست؛ وکیل باید مصلحت موکل را در نظر بگیرد درحالی که داور مستقل است و باید بی‌طرف باشد؛ لذا ماهیت داوری با ماهیت وکالت سازگار نیست. در این نوع داوری، داور می‌تواند مثل داوری عمل کند که اختیار داوری بر اساس انصاف را دارد یعنی مثل داوری به طور کدخدامنشی عمل کند و قواعد تکمیلی را نادیده بگیرد؛ زیرا در صلح نیز بالاخره گذشت وجود دارد و انصاف نیز

۴. محمد حسین صفایی، مجموعه مقالات صدمین سال تاسیس نهاد داوری (تهران: انتشارات نشر میزان ۱۳۸۸)، ۳۰.

۵. محمد حسین صفایی «سخنی چند درباره نوآوری‌ها و نارسایی‌های قانون داوری تجاری بین‌الملل»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی ۴۰ (۱۳۷۷)، ۲۶.

باید رعایت شود؛ بنابراین این داوران می‌توانند با رعایت انصاف از قوانین تکمیلی صرف‌نظر کرده و به راه حل عادلانه برسند؛ اما باید قوانین آمره را رعایت کنند در غیر این صورت رأی آنها قابل ابطال است و یا شناسایی و اجرا نمی‌شود.^۶

۱-۲- نظریه ماهیت داوری دوستانه

اکثر حقوق‌دانان معتقدند که داوری با اختیار صلح همان داوری بر اساس انصاف است که قانونگذار در داوری داخلی آن را به این صورت مطرح کرده است. این دسته از حقوق‌دانان که مخالف ماهیت وکالت برای داوری هستند در توجیه نظرات خود دلایلی را مطرح کرده‌اند.

آنها درباره ماهیت داوری با اختیار صلح می‌گویند: «داوری با اختیار صلح در واقع همان داوری بر مبنای انصاف است؛ لیکن به منظور هماهنگی با حقوق داخلی ما به این صورت بیان شده است.»^۷ آنان توضیح می‌دهند که داوری هرگز نمی‌تواند با وکالت جمع شود؛ چرا که اولین شرط در داوری، بی‌طرفی و استقلال داور و دادرس است. به عبارتی روشن‌تر، درحالی‌که وکیل با تمام امکانات حقوقی به دنبال اثبات وقایع و بهره‌گیری از آن در جهت منافع موکل برمی‌آید، داور در هر صورت باید صفت بی‌طرفی و مقام قضاوت را حفظ کند. هرچند این ویژگی در داوری با حق صلح و بر مبنای انصاف اندکی کمرنگ می‌شود. داور باید قواعد دادرسی و داوری را به نحوی اعمال کند که زمینه برای بیان اظهارات و ادله طرفین به صورت مساوی فراهم باشد، لیکن این امور با ماهیت وکالت قابل جمع نیستند. داور چگونه می‌تواند هم‌زمان از یک سو وکالت خود را از دو طرف اعمال کند، به صورتی که مصلحت آنها رعایت شود و از طرف دیگر بتواند نقش قضاوتی خود را ایفا کند، به نحوی که تساوی حفظ شود و در معرض اتهام طرفداری قرار نگیرد؟ هدف اصلی دخالت داور حتی با وجود داشتن حق صلح و اعمال انصاف حل و فصل اختلاف است و وکیل هرگز نمی‌تواند در مقام قضاوت باشد و شأن داور و وکیل را هم‌زمان ایفا کند. در نتیجه جوهره وکالت در داوری با حق صلح وجود ندارد و اساساً بدین ترتیب می‌توان گفت که این دو قابل قیاس با یکدیگر نخواهند بود. در داوری بر مبنای انصاف، داورانی که اختیار صلح دارند، مکلف به اجرای قواعد حقوقی نیستند. آنان می‌توانند بر اساس انصاف اختلاف طرفین را فیصله داده و تنها ملاحظات منصفانه را مبنای رأی خود قرار دهند.^۸ استاد برجسته حقوق در خصوص این نوع داوری فرمودند: «این‌گونه داوران را نباید وکیل دو طرف پنداشت اینان دادرسان انتخابی هستند؛ دادرسانی که اختیار خود را از پیمان داوری می‌گیرند. تصمیم داور با حفظ ویژگی‌های خود حکم است نه قرارداد؛ در واقع زمانی که به داور اختیار صلح داده می‌شود بر اختیارات آنها افزوده می‌شود و از پایبند بودن به قوانین رهایی

۶. خدا بخشی، حقوق داوری و روبه قضایی مربوط به آن، پیشین، ۱۵۰.

۷. مرتضی شهبازی‌نیا، فاطمه حمیدیان و فیض‌الله جعفری، «تحلیل مفهومی داوری بر مبنای انصاف و نهاد های مرتبط»، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی ۴۷(۱۳۹۶)، ۲۸۳.

۸. عبدالله شمس و فرهاد بطحایی «ماهیت حقوقی داوری»، فصلنامه تحقیقات حقوقی ۷۷(۱۳۹۴)، ۷.

می‌یابند و نظری که این داوران می‌دهند رأی داوری به شمار می‌آید نه صلح قراردادی.^۹ این گروه از حقوق‌دانان تأکید دارند که داوری نمی‌تواند هم‌زمان وکالت هم باشد و در مقام بیان تفاوت وکالت و داوری و اینکه داور را نمی‌توان وکیل قلمداد کرد، بیان داشته‌اند که انتخاب داور با توکیل تفاوت دارد؛ یعنی داور وکیل کسانی نیستند که او را به داوری برگزیدند؛ زیرا شرط وکالت این است که موکل بتواند خود مورد وکالت را انجام دهد و حال آنکه انتخاب‌کنندگان داور، صلاحیت حل اختلاف مورد داوری را به صورت انشای رأی و فصل خصومت ندارند. صرف‌نظر از موارد پیش گفته از نقطه نظر آثار نیز تفاوت کلیدی بین دو تأسیس وکالت و داوری وجود دارد. آنچه قابل ذکر است این است که اولاً: وکیل در حدود اذن و نمایندگی، عمل حقوقی انجام می‌دهد و نتیجه اقدام وی تنها متوجه موکل و اصیل می‌شود؛ اما داور، رأی صادر می‌کند و حکم او با دستور دادگاه و توجه به اصل نسبیّت بین طرفین لازم‌الاجرا است. در واقع وکیل مأمور حفظ منافع و رعایت غبطه و صلاح موکل خود است، در حالی که داور شخصیتی مستقل در برابر اصحاب دعوی که مأمور دادرسی به نحو خصوصی است؛ به نظر می‌رسد دقت در فرآیند داوری و قضاوت نشان می‌دهد که این عمل سخت‌تر از اقدام در مقام وکالت است؛ زیرا وکیل با تمام امکانات حقوقی به دنبال اثبات وقایع و بهره‌گیری از آن در جهت منافع موکل برمی‌آید؛ اما دادرسی یا داور در هر حال باید مقام قضاوت را نیز حفظ کند هر چند که این حیثیت در داوری با حق صلح یا هنگام تنظیم گزارش اصلاحی، کم‌رنگ‌تر می‌شود. فی‌الواقع قضاوت هرگز نمی‌تواند با وکالت جمع شود؛^{۱۰} زیرا اولین قدم در قضاوت، بی‌طرفی در ذهن داور و دادرسی است. این ایراد مقبول است؛ چرا که اگر فرض شود داور شخص واحدی است؛ در این صورت چگونه می‌تواند وکالت خود را از دو طرف اعمال کند و هم‌زمان از برخی شرایط ناشی از پیمان عدول کند و در عین حال تساوی حفظ شود و در معرض نقض مصلحت هم نباشد؛ به دیگر سخن می‌دانیم صلح دعوا و رعایت مصلحت موکل، برای وکیلی که در مقابل داور و قاضی قرار می‌گیرد نیاز به تصریح دارد؛ لذا به قیاس اولویت در مورد شخصی که به عنوان داور می‌خواهد وکیل هم باشد نیز قابل اعمال است. پس با تصریح طرفین به حق صلح و داوری مبتنی بر انصاف، شرط اول یعنی صلح محقق می‌گردد؛ اما رعایت شرط دوم (مصلحت) در تضاد ذاتی با داوری است؛ بنابراین داور باید از قواعد وکالت دور شده و بر اساس قواعد داوری و اقتضائات آن قضاوت کند. گاه در رویه اداری و قضایی دیده می‌شود که اگر وکیل، در سند رسمی تعهدی را متوجه موکل کند، بر اساس مقررات اسناد لازم‌الاجرا، می‌توان صدور اجراییه از مراجع ثبتی را درخواست کرد؛ اما این امر به معنای رأی نیست. ثانیاً: جوهره داوری فصل خصومت است و داور از این رهگذر برای حل و فصل اختلافات ورود می‌کند ولی غایت اقدام وکیل، منصرف از این مقصود است. تمایز داوری و وکالت در رویه قضایی نیز به چشم می‌خورد. ممکن است در قراردادی آمده باشد هیأتی به نمایندگی از طرفین اقدام

۹. ناصر کاتوزیان، *اعتبار امر قضاوت شده* (تهران: نشر کانون وکلای دادگستری مرکز، ۱۳۷۳)، ۱۳۶.

۱۰. عبد الله خدابخشی، «گذری بر داوری مبتنی بر انصاف و کدخدامنشی در حقوق تطبیقی»، *فصلنامه حقوق خصوصی* ۴(۱۳۹۷)، ۶۵۱.

به حل اختلاف می‌کنند؛ در این صورت نباید این هیأت را وکلای طرفین قلمداد کرد بلکه منظور از نمایندگی، تعیین شخص یا اشخاصی به‌عنوان داور است و از این حیث که هر طرف داور خود را تعیین می‌کند اطلاق نماینده به او مجازاً توجیه‌پذیر است نه در حقیقت. رأی شماره ۱۳۵۱/۷۳۳/۱۹ به تاریخ ۱۱ تیر ۷۵ شعبه ۱۹ دیوان عالی کشور در مقام تأیید ادعا اشعار می‌دارد: «مستفاد از مدلول قرارداد مورخ ۷ تیر ۶۱ و ارجاع اختلافات مشروحه در آن جهت حل و فصل به معنی داوری است و صرف اطلاق عنوان وکیل به داوران موصوف از قرارداد در محدوده اختیارات مفوضه موجب خروج موضوع از امر داوری نیست.» از سوی دیگر در فقه ما راجع به امکان وکالت در قضاوت اختلاف نظر است.^{۱۱}

۱-۳- نظریه ماهیت نمایندگی

آنچه در ماده ۴۸۳ ق.آ.د.م ذکر گردیده، اختیار مصالحه به داوران است، نه داوری مسالمت‌آمیز و کدخدامنشانه. در داوری از نوع اخیر داور یا داوران در نهایت بنا به آنچه مصلحت می‌بینند، نسبت به تعیین تکلیف دعوی اقدام نموده و رأی خود را صادر می‌کنند؛ درحالی که آنچه مد نظر قانونگذار در ماده ۴۸۳ ق.آ.د.م بوده است، اختیار صلح به داوران و در نهایت تصمیم داوران در قالب عقد صلح (نه رأی مصالحانه) می‌باشد. در قسمت آخر این ماده نیز به صراحت اعلام گردیده که در این حالت، صلح‌نامه به امضا می‌رسد و بدیهی است که صلح‌نامه با دادنامه صادره از سوی داور دو امر جداگانه است. در جریان صلح، داور یا هیأت داوری از بخشی از حقوق متقابل طرفین گذشت نموده و در نهایت عقد و توافقی بین آنان منعقد می‌گردد که نتیجه آن رفع تنازع آنان است. در حقیقت در جریان صلح، طرفین دعوی در قالب عقد و به صورت خودخواسته و ارادی به حل و فصل اختلافشان اقدام می‌کنند. طرفین دعوی می‌توانند جهت چنین عقدی، داور را نایب و نماینده خود قرار دهند و در صورت وجود داور اختصاصی طرفین، این داورانند که از جانب طرفین چنین صلحی را واقع می‌سازند و اگر با داور واحد روبرو باشیم، وی از جانب هر دو (ماده ۱۹۸ قانون مدنی) به انعقاد صلح اقدام می‌کند. تفاوت رأی داوری با اختیار صلح در رویه قضایی نیز به تأیید رسیده است. به نظر می‌رسد قاعدتاً نباید تفاوتی جز در خصوص اعتبار و اجرا بین صلحی که طرفین رأساً منعقد نموده‌اند و صلحی که به واسطه نمایندگان خود (داوران) منعقد ساخته‌اند، قائل شد و سعی دیوان در تفسیر مضیق قابلیت اجرایی صلح‌نامه منعقد شده توسط داوران، قابل توجیه خواهد بود. در حقیقت می‌توان گفت هدف قانونگذار از بیان ماده ۴۸۳ ق.آ.د.م آن بوده که همان‌طور که صلح ممکن است در داخل یا خارج از دادگاه صورت بپذیرد؛ پس حالت دیگری هم وجود دارد که عقد صلح توسط نهاد داوری نیز واقع شود. در واقع طرفین می‌توانند خود رأساً به انعقاد صلح اقدام کنند که در این صورت تنها در صورت به ثبت رسیدن آن دارای اعتبار است و یا اینکه می‌توانند در دادگاه نیز بر طبق ماده ۱۸۳ ق.آ.د.م عقد صلح را منعقد کنند که در این صورت نیز به دلیل انعقاد صلح توسط یک مقام معتبر قضایی دارای اعتبار است و به صورت یک گزارش اصلاحی صادر می‌شود. قانونگذار با ماده ۴۸۳ ق.آ.د.م خواسته حالت

۱۱. محمدحسین کارخیران، کاملترین مجموعه قانون آیین دادرسی مدنی، (تهران: انتشارات راه نوین ۱۳۹۲)، ۳۱۵.

سومی را برای انعقاد صلح که معتبر باشد و قابلیت اجرایی داشته باشد در نظر بگیرد؛ بنابراین نتیجه کار داور رأی نیست؛ بلکه یک عقد صلح است و مانند دادگاه در هنگام صلح، یک صلح‌نامه یا گزارش اصلاحی صادر می‌کند (محتوای گزارش اصلاحی عقد صلح است). البته چنانچه بیان خواهیم کرد دادگاه در برخی موارد امکان صدور رأی در حالت صلح را نیز دارد. به هر ترتیب در زمینه عقد صلح برخلاف آنچه برخی نویسندگان گفته‌اند^{۱۲} رأی صادر نمی‌گردد تا موضوع جهات حکمی رأی داور در آن مطرح باشد و بدیهی است که داوران به عنوان نماینده طرفین می‌توانند صلحی برخلاف قواعد تکمیلی (و نه امری) تنظیم نموده و به امضا رسانند.

۲- دلایل نظریه ماهیت نمایندگی

نظریات ماهیت مختلط و ماهیت داوری دوستانه از جمله نظریاتی هستند که تاکنون حقوق دانان درباره ماهیت داوری با اختیار صلح بیان کردند. هر یک از طرفداران این نظریه‌ها با بیان نظریه خود نظریه دیگر را نقض نمودند؛ نظریه ماهیت نمایندگی نظریه جدیدی است که ماهیت داوری با اختیار صلح را وکالت و داوری منصفانه نمی‌داند. برای دفاع و اثبات این نظریه جدید می‌توان دلایلی را بیان داشت که نشان می‌دهد تنها نظریه نمایندگی توجیه‌کننده ماده ۴۸۳ ق.آ.د.م و در واقع ماهیت داوری با اختیار صلح است. در این قسمت دلایل دفاع از نظریه ماهیت نمایندگی بیان می‌شود.

۲-۱- آرای قضایی و نظریه مشورتی

یکی از مهم‌ترین دلایل، نظریه مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه در خصوص پاسخ به پرسش داوری با اختیار صلح می‌باشد این نظریه مشورتی به شماره ۲۸۶۵/۹۷/۷ مورخ ۱۳۹۷/۱۰/۲۳ کمیسیون آیین دادرسی مدنی اداره کل حقوقی قوه قضاییه در پاسخ به این پرسش که در مواردی که طرفین به داوران اختیار صلح یا رعایت انصاف یا کدخدانمنشی می‌دهند؛ آیا رأی داوری باید به اتفاق نظر باشد یا اکثریت نیز می‌توانند رأی دهند؟ و آیا رأی داور در این موارد نیز مشمول ماده ۴۸۹ و قابل کنترل قضایی و ابطال است؟ بیان داشته است: «اگر طرفین راجع به موضوع اختلاف صلح کنند، دعوا (اختلاف) از بین می‌رود و صدور رأی از سوی هیأت داوری راجع به موضوع اختلاف اعم از اتفاقی یا اکثریت منتفی است و النهایه برابر ماده ۴۸۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی ۱۳۷۹ صلح‌نامه‌ای تنظیم و به امضا داوران می‌رسد.»^{۱۳} علاوه بر آن آرای وجود دارد که بیانگر ماهیت عملکرد داور با اختیار صلح است:

هیأت عمومی دیوان عالی کشور در یک رأی اصراری شماره ۶۱۵ تاریخ ۱۳۳۰/۶/۷ اتفاق نظر داشت که امضای جمعی داوران در داوری با اختیار صلح برای اعتبار رأی صادره الزامی است. درحالی‌که می‌دانیم در داوری رأی اکثریت کافی است و در وکالت نظر همه وکلا الزامی است. دکتر

۱۲. علی مهاجری، مسسوط در آیین دادرسی مدنی (تهران: انتشارات فکرسازان، ۱۳۹۱)، ۳۱۰.

۱۳. «مرکز پژوهش‌های قوه قضاییه»، ۱۳۹۸/۰۴/۰۱.

شمس نیز در این باره می‌فرماید: «اعمال حق اصلاحی فقط دو نفر از داورها که مبنای آن وکالت اصلاحی سه نفر می‌باشد موافق قانون نخواهد بود»؛ همچنین در رأی شماره ۱۷۷۳/۱۱/۹/۱۳۳۱ دیوان عالی کشور امضای همه داوران با اختیار صلح الزامی دانسته شده است. همچنین دو رأی در خصوص داوری اتاق تعاون وجود دارد که می‌تواند بیانگر ماهیت داوری با اختیار صلح باشد: رأی دادگاه بدوی: «در خصوص دعوی الف. ن. با وکالت آقای م. ق. به طرفیت شرکت تعاونی د. م. (در حال تصفیه) به خواسته صدور حکم مبنی بر ابطال رأی داوری به شماره کلاسه الف ۶۷۳/۹۱/۱۸ مورخه ۹۱/۵/۱۸ کمیسیون حل اختلاف و داوری اتاق تعاون تهران به شرح محتویات پرونده، قطع نظر از ایراد مطروحه و کیل خواهان از حیث اینکه مطابق ماده ۴ قانون مدنی اثر قانون نسبت به آتیه بوده و قانون نسبت به ماقبل خود اثر ندارد و چون قانون بخش تعاون در تاریخ ۷۰/۶/۱۳ و بعد از تنظیم مباحثه‌نامه استنادی خواهان به تصویب رسیده و استناد کمیسیون به قانون بخش تعاون با رعایت ماده ۴ قانون مدنی به معاملات شرکت سابق خوانده خللی وارد نمی‌آید و قوانین لاحق اساساً نمی‌تواند به حقوق مکتسبه سابق اشخاص در این خصوص خللی وارد آورد ولیکن از آنجاکه مطابق بند ۳ ماده ۵۷ قانون بخش تعاون مصوب سال ۱۳۷۰ نهاد داوری صرفاً به صورت کدخدانمشی‌وار برای صلح و سازش جهت حل اختلاف حق مداخله دارد و صدور حکم از صلاحیت داور اتاق تعاون خارج می‌باشد، علاوه بر آن آیین‌نامه اجرایی قانون مذکور مصوب سال ۷۱ در این خصوص ساکت بوده و آیین‌نامه داوری مورخ ۸۹/۲/۲۲ نیز برخلاف بند ۳ ماده ۵۷ قانون بخش تعاون تنظیم شده است افزون بر آن، این که عبارت بند مذکور که مقرر داشته: [حل اختلاف و داوری در محدوده امور مربوط به تعاونی‌ها به صورت کدخدانمشی و صلح مابین اعضا و اتحادیه‌ها و بین تعاونی‌ها و اتحادیه‌ها نیز مفید التزام طرفین به رجوع به داوری به نحوی که سالب حق و اختیار عمومی آنان در تظلم به مراجع صالحه قضایی باشد، نیست؛ زیرا که شرط داوری در اساسنامه مورد عمل شرکت‌های تعاونی و بند ۳ ماده ۵۷ قانون مذکور به صورتی نمی‌باشد تا مانع از استقرار صلاحیت محاکم قضایی باشد که طرفین به جای رجوع به دادگاه‌های دادگستری صلاحیت مرجع داوری اتاق تعاون را برای رسیدگی و صدور رأی در اختلافات خود انتخاب نمایند]؛ فلذا دادگاه با استدلالی که عرض شد رأی صادره داوران اتاق تعاون را مخالف قانون موجد حق دانسته و به استناد بند ۱ ماده ۴۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی حکم بر بطلان آن صادر و اعلام می‌دارد. رأی صادره حضوری و ظرف ۲۰ روز پس از ابلاغ قابل اعتراض در محاکم تجدیدنظر استان تهران است. رئیس شعبه ۲۰۶ دادگاه عمومی حقوقی تهران - قربانی. رأی دادگاه تجدیدنظر: «در خصوص تجدیدنظرخواهی هیأت تصفیه شرکت تعاونی د. م. به طرفیت آقای الف. ن. نسبت به دادنامه شماره ۸۷۱ مورخ ۹۱/۱۱/۹ شعبه ۲۰۶ دادگاه حقوقی تهران که مطابق آن حکم بر بطلان رأی داوری مستند به بند ۳ ماده ۵۷ قانون بخش تعاون مصوب ۱۳۷۰ و بند ۱ ماده ۴۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی صادر گردیده، دادگاه با عنایت به محتویات پرونده و لوایح تقدیمی از آنجاکه تجدیدنظرخواهی تقدیمی واجد مطلب مهم و مؤثری که موجبات نقض دادنامه معترض‌عنه را ایجاد کند نبوده و ایرادی بر رأی دادگاه و استدلال آن احراز نمی‌شود، علی‌ای حال دادگاه با عنایت به اینکه موارد موضوع ماده ۴۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی مراجعت به مواردی دارد

که حاکمیت داوری مطابق قانون در آن پذیرفته شده لیکن رأی داور با سایر شرایط قانونی برای آن لحاظ نمی‌شود لیکن از آنجا که در مانحن‌فیه داوری موضوع بند ۳ ماده ۵۷ قانون بخش تعاون منصرف از حاکمیت داوری الزام‌آور بوده و چنین داوری حق صدور حکم الزام‌آور را ندارد و به عبارتی حاکمیت داوری مذکور مبنی بر تراضی موضوع مواد ۴۵۴ و ۴۵۵ قانون آیین دادرسی مدنی نبوده؛ لذا با حذف بند ۱ ماده ۴۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی رأی معترض‌عنه را با عنایت بر عدم انطباق رأی داوری با شرایط و صلاحیت قانون موضوع بند ۳ ماده ۵۷ قانون بخش تعاون تأیید و ابرام می‌نماید. رأی دادگاه قطعی است.» رئیس شعبه ۱۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران - مستشار دادگاه

رأی دادگاه بدوی: «در خصوص درخواست آقایان ف.م؛ و م.ن؛ و ز.ب. با وکالت آقای ح.ف؛ و نیز وکالت متعاقب آقای ق.ح. به وکالت از خواهان ردیف سوم به طرفیت شرکت تعاونی مسکن پلیس مواد مخدر ناجا با وکالت آقای س.ح؛ و کمیسیون حل اختلاف و داوری اتاق تعاون استان تهران، به خواسته حکم بر ابطال رأی هیأت داوری مورخ ۸۸/۱۱/۲۵... علی‌هذا، با عنایت به ادعای اقامه شده و توجه به آنکه رأی داوری کمیسیون حل اختلاف و داوری اتاق تعاون استان تهران، به کلاسه شماره ۱۳۱۷/۸۹/ک که نتیجتاً دلالت بر آن دارد که [خواهان‌ها هر کدام یک سهم از فروش زمین به اضافه مازاد پرداختی‌ها طبق جدول تنظیمی همراه با سود و نرخ تورم بانک مرکزی باید دریافت نمایند و همچنین هزینه دادرسی و مبالغ کارشناسی پرداخت شده از طرف خواهان‌ها را جمعاً به صورت کتبی اعلام می‌دارد که شرکت تعاونی را ملزم به پرداخت مبالغ مذکور می‌نماید و خواهان‌ها نیز پس از دریافت وجه مقرر در رأی صادره مطابق با تبصره ۲ ماده ۱۶ اساسنامه از عضویت در شرکت تعاونی مسکن مبارزه با مواد مخدر خارج می‌گردند...] و توجه به آنکه حسب مفاد، رأی داوری صادره و صدر رأی مذکور رسیدگی به ادعای خواهان‌ها را با استناد به آرای صادره از شعب ۱۱۹ دادگاه عمومی تهران و ۱۳ دادگاه تجدیدنظر استان تهران و دادخواست ارائه شده از سوی نامبردگان در تاریخ ۸۹/۴/۲۲ و... اعلام و تعقیب گردیده است که بنا بر مراتب مذکور، درخواست اقامه شده از سوی خواهان‌ها در ارجاع امر موضوع اختلاف به داوری تصریحاً مبتنی بر [رسیدگی و اتخاذ تصمیم در خصوص ابطال عملیات شرکت مذکور در فروش سهام مازاد بر میزان اساسنامه بدون أخذ مجوز از مجامع صالحه شرکت و...] بوده که با وصف اخیر با توجه به موظف بودن اظهارنظر و اتخاذ تصمیم ماهوی در امر، موضوع درخواست و لزوم اجتناب و پرهیز از اتخاذ تصمیم و صدور رأی خارج از چهارچوب خواسته،... آن‌گونه که مطابق با مقررات ماده ۴۸۲ قانون آیین دادرسی مدنی، رأی داور باید موجه و مدلل بوده و مخالف با قوانین موجد حق نباشد که در غیر این صورت حسب بند یک ماده ۴۸۹ قانون مذکور باطل و واجد قابلیت اجرایی دانسته نشده است،... و از سوی دیگر از موارد بطلان و قابلیت اجرایی نداشتن رأی داوری وفق بند ۲ ماده ۴۸۹ قانون مذکور صدور رأی از سوی داور نسبت به مطالبی که موضوع داوری نبوده است، شمرده شده که داوران کمیسیون حل اختلاف و داوری اتاق تعاون استان تهران مبادرت به انشا و صدور رأی با مضمون دریافت سهم فروش زمین به علاوه سود و نرخ تورم و خسارات و... نموده‌اند، درحالی که محکوم به مقرر در رأی داوری، مغایر با موضوع خواسته و خارج از مطلب مورد ادعای خواهان‌ها که به شماره

۵۲۶ - ۸۹/۴/۲۲ در دبیرخانه اتاق تعاون استان تهران به ثبت رسیده است، بوده که از این حیث درخور نقض و بطلان خواهد بود،... و برخلاف استنباط و کیل شرکت تعاونی مسکن پلیس مواد مخدر ناجا و نیز لایحه تقدیمی شرکت تعاونی مزبور به نحو منعکس در پرونده،... لایحه شماره ۹۱۳ مورخ ۸۹/۷/۱۴ مثبت در دبیرخانه اتاق تعاون استان تهران و ابرازی از سوی خواهان‌ها و لایحه ۵۹۹ - ۹۰/۴/۲۹ و کیل خواهان‌ها در اعلام صورت وضعیت مطالب پرداختی و دریافت قدرالسهم زمین و ... و محاسبه ارزش سهم و مطالبات اعلامی،... صرفاً در ذکر پیشنهاد سازش و شرایط پیشنهادی نامبردگان بوده که در دستور جلسه رسیدگی مورخ ۸۹/۴/۲۲ کمیسیون حل اختلاف و داوری قرار گرفته و مطابق با صورت جلسه رسیدگی مذکور پیشنهاد سازش داوران کمیسیون حل اختلاف مورد استقبال طرفین دعوا قرار گرفته و مقرر گشته تا وکیل خواهان‌ها میزان مبلغ مورد درخواست موکلین خود را جهت سازش و ختم رسیدگی کتباً تا چهارشنبه ۱۱ صبح مورخ ۹۰/۴/۲۹ به کمیسیون اعلام نمایند که در صورت توافق و موافقت تعاونی مسکن ... صورت جلسه سازش تنظیم و در غیر این صورت کمیسیون وفق مقررات قانونی ختم رسیدگی را اعلام و مبادرت به اخذ تصمیم و صدور رأی نماید ... که توافقی در این خصوص حاصل نگشته که با عدم حصول توافق میان طرفین اختلاف، کمیسیون مکلف به اتخاذ تصمیم و صدور رأی در ماهیت دعوا موافق با ادعای خواهان‌ها نغیاً یا اثباتاً بوده که اظهار نظر خارج از موضوع خواسته یا موارد پیشنهادی سازش که مورد قبول طرف دعوا قرار نگرفته است، فاقد توجیه و پوشش قانونی خواهد بود، ... فلذا، دادگاه با استناد به مقررات مواد ۲ و ۳ و ۴ و ۱۹۴ و ۱۹۸ و ۴۵۴ و ۴۵۵ و ۴۵۸ و ۴۸۲ و ۴۸۸ و ۴۸۹ و بندهای ۱ و ۲ ماده ۴۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی و مواد ۴۹۰ و ۴۹۳ و ۴۹۵ ق. آ.د.م با پذیرش ادعای خواهان‌ها، حکم بر بطلان رأی داوری موضوع خواسته صادر و اعلام می‌نماید. حکم صادره ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدیدنظرخواهی در محاکم تجدیدنظر استان تهران می‌باشد. رئیس دادگاه شعبه ۴۰ دادگاه عمومی حقوقی تهران - دیوسالار.

رأی دادگاه تجدیدنظر: «در خصوص تجدیدنظرخواهی شرکت تعاونی مسکن کارکنان پلیس مواد مخدر ناجا به طرفیت آقایان ۱ - ف.م. ۲ - م.ن. ۳ - خانم ز.ب. نسبت به دادنامه شماره ۳۶۹ مورخ ۹۱/۴/۲۸ صادره از شعبه ۴۰ دادگاه حقوقی تهران که مطابق آن دعوی ابطال رأی داور منتهی به صدور حکم بطلان گردیده، دادگاه با عنایت به محتویات پرونده و لوائح تقدیمی از آنجاکه صدور رأی معترض عنه با عنایت به دادنامه شماره ۱۳۳۳ مورخ ۸۹/۱/۳۰ شعبه ۱۳ دادگاه تجدیدنظر مراجعت به ماده ۱۶۶ اساسنامه و بند ۳ ماده ۵۷ قانون وزارت تعاون داشته از آنجاکه به شرح مواد سابق‌الذکر صلاحیت داوری اطلاق تعاون مبنی بر صلح و سازش بوده و از این حیث حکومتی برای صدور رأی برای آنها متصور نیست لذا رأی معترض عنه را از حیث نتیجه فاقد ایراد و اعتراض موجه تشخیص داده شد؛ فلذا مستند به ماده ۳۵۸ قانون آیین دادرسی مدنی تأیید و ابرام می‌نماید. رأی دادگاه قطعی است.» دو رأی مذکور بر اساس ماده ۵۷(۳) قانون اتاق تعاون است که مقرر می‌دارد: «حل اختلاف و داوری در محدوده امور مربوط به تعاونی‌ها به صورت کدخدامنشی و صلح مابین اعضا و اتحادیه‌ها و بین تعاونی‌ها و اتحادیه‌ها است.» صادر شده است. منظور ماده ۵۷ داوری بر اساس صلح بوده و هدف

از بیان کدخدانمشی معنای سازشی بودن آن مد نظر بوده است نه معنای اصطلاحی آن؛ بنابراین از اختیار صلح داور، رویه قضایی، صدور حکم از جانب داور را منتفی دانسته و تصمیم داور را یک عقد صلح می‌داند که قابل تجدیدنظر و اعتراض نیست.^{۱۴}

۲-۲- صلح در دادگاه

قبل از طرح دعوا در دادگاه هر کسی در مورد هر ادعایی می‌تواند ابتدا به ساکن و بدون لزوم وجود سبق طرح دعوی کتباً از دادگاه نخستین بخواهد که طرف او را برای سازش دعوت نماید (ماده ۱۸۶ ق.آ.د.م). در این صورت با دست یافتن به سازش، دادگاه بر اساس مواضع حاصله، گزارش اصلاحی صادر می‌کند. مقررات شکلی حاکم بر آیین و شرایط این نوع سازش در مواد ۱۸۶ الی ۱۹۳ ق.آ.د.م اشاره شده و در قانون شوراها حل اختلاف آمده است. در اثنای رسیدگی نیز می‌توان دعوا را به صلح ختم کرد که در این حالت سازش به دو شکل انجام می‌شود:

الف: صلحی که در خارج از دادگاه و حسب مورد به صورت تنظیم سند رسمی و یا سند عادی انجام گرفته است: در این فرض، هرگاه سازش‌نامه به شکل رسمی تنظیم شده باشد دادگاه ختم رسیدگی را بر اساس سازش موجود در پرونده اعلام نموده و اجرای مفاد سازش‌نامه رسمی تابع اجرای مفاد اسناد لازم‌الاجرا خواهد بود (ماده ۱۸۱ ق.آ.د.م) و در صورت عادی بودن سازش‌نامه بایستی طرفین در دادگاه حاضر و بر صحت آن اقرار نمایند؛ و با احراز اصالت سند موضوع صلح به ترتیب پیش گفته، بر مبنای توافقات انجام شده، گزارش اصلاحی صادر می‌شود.

ب: سازش در دادگاه یا نزد قاضی به عمل می‌آید: در این شکل با انعکاس مراتب در صورت‌مجلس رسمی دادگاه یا قرار و امضای آن به وسیله اصحاب دعوی و دادرس، ختم رسیدگی اعلان می‌شود و صدور گزارش اصلاحی در دستور کار دادگاه قرار می‌گیرد.

بنابراین صلح توسط دادگاه نیز صورت می‌پذیرد و آنچه که دادگاه در رسیدگی مبتنی بر صلح انجام می‌دهد نتیجه‌اش رأی نیست؛ بلکه گزارش اصلاحی است پس می‌توان گفت همان‌طور که دادگاه در هنگام صلح رأی صادر نمی‌نماید پس می‌توان گفت داوری که نهادی پایین‌تر از نهاد قضایی است نیز در هنگام صلح رأیی صادر نمی‌کند و نتیجه کار او منجر به صلح‌نامه می‌شود و چه بسا آنکه می‌توان گفت صلحی که توسط داور انجام می‌شود نیز همان گزارش اصلاحی است و یکی از اساتید حقوق در این زمینه گفته است که گزارش اصلاحی قبل از اینکه شایسته اسم گزارش باشد، محتوای آن عقد صلح حقوق مدنی است.

۳- تفاوت داوری با اختیار صلح و داوری بر اساس انصاف و عدل و انصاف

از آنجایی که بیشتر حقوق‌دانان داوری با اختیار صلح را در واقع همان داوری دوستانه می‌دانند در این قسمت با بیان تفاوت‌های داوری دوستانه و داوری با اختیار صلح به این مطلب مهم می‌پردازیم که

۱۴. «مجموعه آرای قضایی»، ۱۳۹۸/۰۴/۱۰.

اگر چه این نهادها شباهت‌هایی به یکدیگر دارند؛ اما وجود تفاوت‌های برجسته میان آنها این دو نهاد را از یکدیگر متمایز ساخته و این نکته را بیان می‌دارد که قانونگذار ایران یک روش جدید را در داوری تأسیس نموده است؛ در واقع بیان تفاوت‌ها و شباهت‌ها علت پرداختن به ماهیت داوری با اختیار صلح را روشن می‌کند.

۳-۱- اعتبار امر مختومه

داوری بر اساس شیوه‌های دوستانه دارای اعتبار امر مختومه می‌باشند؛ اما داوری با اختیار صلح به این دلیل که تنها قرارداد صلح‌نامه و یا گزارش اصلاحی از سوی داور صادر می‌شود دارای اعتبار امر مختومه نمی‌باشد؛ اما در این خصوص آیا گزارش اصلاحی دارای اعتبار امر مختومه هست یا خیر میان حقوق دانان اتفاق نظری نیست و در این باره سه نظریه وجود دارد:

الف: گروهی از حقوق دانان بر این اعتقادند که گزارش اصلاحی صادره توسط دادگاه یا داور اعتبار امر مختومه ندارد. طرفداران این نظریه می‌گویند تمام گزارش‌های اصلاحی صادر شده، عقد صلح مدنی محسوب می‌شود که به لحاظ ماهوی ماهیتاً تفاوتی با صلح رسمی منعقد شده در دفاتر رسمی ندارد و تنها وجه تمایز آنان این است که در اولی تشریفات رسیدگی و دادرسی به اراده آزاد طرفین ملحق شده و در دومی تشریفات قانونی مربوط به تنظیم اسناد رسمی آن را به اوصاف سند رسمی مقید می‌سازد چنانکه استاد کاتوزیان در این باره می‌گویند: «گزارش اصلاحی، از نظر ماهوی یک قرارداد واقعی است و اعتبار و اثر آن تابع قواعد عمومی قانون مدنی است؛ بنابراین اگر ایجاب این سازش نزد دادرس واقع شود، پیش از قبول طرف دیگر اثر حقوقی ندارد» ایشان اضافه می‌کنند: «تنظیم گزارش اصلاحی عمل قضایی نیست و به همین دلیل، از اعتبار امر قضاوت‌شده استفاده نمی‌کند.» به این ترتیب با توجه به این نظر، چنین به نظر می‌رسد که گزارش اصلاحی، هر چند توسط دادرس صادر می‌شود، لیکن به اعتبار ماهیت آنکه عقد صلح مدنی است نمی‌تواند دارای اعتبار امر مختومه و قاعده فراغ دادرس باشد^{۱۵} طرفداران این نظر؛ استدلال می‌کنند که پذیرش اعتبار قضیه مختوم به واسطه ضرورت‌های اجتماعی و به منظور جلوگیری از تجدید دعاوی بی‌مورد و احتراز از صدور احکام متعارض است و پذیرش قاعده مذکور با قبول این فرض است که دادگاه‌ها با رعایت مقررات کامل قانونی، به دعوایی رسیدگی و بر اساس اصول حقوقی و عدالت اجتماعی فصل کامل خصومت نموده و رأی نهایی را صادر می‌کنند و چون هیچ تضمینی وجود ندارد که راه‌آورد دادرسی دوباره، عدالت بیشتر باشد، طبیعی است که از منظر قانونگذار، باید از طرح مجدد دعوی محکوم‌علیه جلوگیری و محاکم ملزم باشند که از تمام تصمیمات متخذه قبلی خود پیروی کنند؛ لیکن در مورد گزارش اصلاحی، این موضوع فرق می‌کند؛ زیرا این اصحاب دعوی هستند که با کمرنگ کردن نقش و حتی حذف دادرس، با تراضی، شرایط صلح را آزادانه میان خود معین می‌کنند و قرارداد مذکور تنها از این حیث که به‌وسیله دادرس تنظیم شده است، از نظر شکل و صورت شبیه رأی می‌شود و گرنه

۱۵. کاتوزیان، پیشین، ۳۳.

قرارداد صلحی است که به جای دفترخانه رسمی اسناد، نزد دادرس تنظیم می‌شود و از اعتبار امر قضاوت شده برخوردار نیست و ابطال و بطلان گزارش اصلاحی به استناد عموماً قانون مدنی قابل طرح و تعقیب است.

ب: نظر دیگر که نظر اقلیت حقوق دانان را تشکیل می‌دهد و اکثر آنان نیز قضات محاکم هستند برای گزارش اصلاحی قائل به اعتبار امر مختومه شده‌اند؛ این دسته از قضات به آرای استناد می‌کنند که در آنها گزارش اصلاحی را دارای اعتبار امر مختومه دانسته است؛ بنابراین می‌توان گفت رویه قضایی شیوه‌ای واژگون و مغایر با نص قوانین ماهوی را می‌پیماید.

ج: نظر دیگر که به نظر می‌رسد که نظریه‌ای قابل قبول‌تر از دو نظریه قبل باشد نظریهٔ بینابینی است. در حقیقت این نظریه گزارش اصلاحی را بر دو نوع تقسیم می‌کند و گاه آن را دارای اعتبار امر مختومه می‌داند و در حالتی دیگر آن را تنها قرارداد می‌شمارد. این حقوق دانان گزارش اصلاحی را به قرارداد قضایی، مستقل و ساده و رأی حلیه‌ای، غیرمستقل و حکمی تقسیم می‌کند^{۱۶} در حالت اول (قرارداد قضایی، مستقل و ساده) دادرس فارغ از هرگونه رسیدگی و اظهار نظر قضایی و کاری اضافه، عین توافقات متداعیین و متعاملین را که قاطع دعوی و روشن‌کننده تمامی تعهدات طرفین است، در گزارش نهایی خود منعکس می‌کند و تنها کار وی در این باره، احراز اصالت سند، هرگاه سازش‌نامه خارج از دادگاه تنظیم شده است و یا به اصطلاح میرزا نویسی یعنی انعکاس سازش متداعیین در صورت مجلس رسمی دادگاه است. در واقع نقش دادرس مانند یک سردفتر اسناد رسمی است؛ زیرا با حضور طرفین در دادگاه، وی اقرار آنان را به صحت امضای صلح‌نامه، در صورت مجلس منعکس می‌کند و یا اینکه حرف آنان درباره شرایط وقوع عقد صلح را شنیده و سپس همان اظهارات و همچنین ایجاب و قبولشان را بی‌هیچ دخل و تصرف و اظهار نظر رسمی و قضایی در صورت مجلس دادگاه منعکس می‌کند، در اینجا گزارش اصلاحی صادره و بدون هیچ اتخاذ تصمیم یا اقدام قانونی اضافه شده از دادگاه ماهیتاً و علی حده از ناحیه دادرس عقد صلح مدنی است و نقش دادگاه از جنبه اثباتی موضوع اهمیت دارد؛ یعنی متعاملین صرفاً قبول موضوع نموده‌اند که به جای حل اختلاف خود، در خارج و مراجعه به دفترخانه اسناد رسمی، به دادگاه بیایند و سند لازم‌الاجرای را تنظیم کنند، با این تفاوت که در اینجا مرجع صدور اجرائیه و اجرای آن، دادگاه و اجرای احکام دادگستری و در آنجا اداره ثبت است. در حقیقت دادرس بی‌آنکه رأی واقعی صادر کند، به دادن سند توافق (صلح‌نامه) به اصحاب دعوا اکتفا می‌کند، سندی که از ویژگی‌های قضاوتی برخوردار نیست، از این رو طبیعی است که آن، فاقد اعتبار امر قضاوت شده باشد؛ اما حالت دوم (رأی حلیه‌ای غیرمستقل و حکمی) طرفین در بیرون و یا در دادگاه اختلاف خود را به صلح خاتمه می‌دهند؛ لیکن برخلاف مورد قبلی، توافقات آنها به نحوی است که لاجرم بایستی اقداماتی از ناحیه دادرس دادگاه صورت گیرد تا فصل کامل خصومت و رفع تنازع شود. مثلاً حل کامل اختلاف منوط بر رسیدگی به اصالت یک سند توسط کارشناس خط و اظهار نظر وی است و یا اینکه برای تعیین میزان اجرت‌المثل محل یا تعیین سود

و زبان شرکت مدنی و تجاری، در مدت مورد اختلاف، جلب نظر کارشناس حسابرس لازم است و طرفین قبول می‌نمایند که دادگاه بر اساس نظر کارشناس تعیین شده و بر مبنای صلح‌نامه تنظیمی گزارش اصلاحی صادر کند. بدون شک در این قبیل موارد، نقش دادرسی پررنگ‌تر است و سوای جنبه اثباتی موضوع، وی در احراز جنبه ثبوتی دعوی نیز نقش دارد. از این رو دیگر نمی‌توان او را با سردفتر اسناد رسمی قیاس کرد. در حقیقت دادگاه پس از احراز توافقات طرفین، رأیی واقعی صادر کرده که حاوی اسباب موجهه و دارای منطوق (نتیجه حکم) است و همین به سند مزبور خصوصیتی قضاوتی می‌بخشد و در واقع قرارداد تهیه شده توسط اصحاب دعوا را قاضی به خود اختصاص می‌دهد؛ بنابراین تصمیم نهایی دادگاه را بایستی رأی محسوب کرد و اگر به چنین تصمیمی، رأی حيله‌ای اطلاق می‌شود برای این است که اصحاب دعوا در تحصیل آن ابتدا به وجود اختلاف تظاهر نموده‌اند؛ بنابراین، نظر به خصوصیت قضاوتی چنین تصمیمی، از اعتبار امر مختوم برخوردار است^{۱۷}؛ بنابراین همان‌طور که بیان شد در خصوص اعتبار امر مختومه گزارش اصلاحی اختلاف نظر وجود دارد و رویه قضایی نیز عملکرد یکسانی در این خصوص نداشته است. به نظر می‌رسد که بهترین حالت آن است که نظریه سوم پذیرفته شود. البته پذیرش این نظر در صلح دادگاه بیشتر نمایان می‌شود؛ زیرا در داوری داور همواره سعی دارد رضایت طرفین را کسب کند و دعوا را آن‌گونه آنها می‌خواهند فیصله دهد؛ پس در داوری با اختیار صلح داور نقش قضاوتی ندارد و برای داوری می‌توان قائل به نظر اول شد و صلح‌نامه یا گزارش اصلاحی را تنها یک قرارداد و فاقد اعتبار امر مختومه دانست؛ اما در دادگاه اگر قاضی هیچ‌گونه عملکردی نداشته باشد و یا به اصطلاح عمل او تنها ایجاد یک قرارداد باشد صلح‌نامه یا گزارش اصلاحی او اعتبار امر مختومه نخواهد داشت و از این لحاظ به داوری شباهت دارد و در غیر این صورت حاصل عملکرد او دارای اعتبار امر مختومه است.

۳-۲- صحت و جهات ابطال رأی داور و صلح‌نامه

از آنجایی که صلح‌نامه در زمره قراردادهای است لذا برای صحت صلح‌نامه باید به سراغ ماده ۱۹۰ ق.م.ر. رفت. در واقع چون صلح‌نامه از جمله عقود معین قانون مدنی است پس شرایط صحت آن هم همچون سایر عقود بر اساس ماده ۱۹۰ ق.م.مدنی و همچنین مقررات عقد صلح تعیین می‌شود. علاوه بر این صلح‌نامه به لحاظ جهات ابطال نیز تابع قانون مدنی و مقررات عقد صلح است؛ درحالی که رأی داور به لحاظ جهات صحت و بطلان تابع مواد ۴۸۲ و ۴۸۹ ق.آ.د.م. است.^{۱۸} دکتر کاتوزیان در خصوص گزارش اصلاحی بیان داشته‌اند: «طرفین سازش، در عین حال که باید مانند سایر متعاقدين مفاد قرارداد را محترم شمارند، می‌توانند ابطال آن را به جهت مخالفت با نظم عمومی یا اشتباه و اکراه از دادگاه بخواهند؛ و همچنین حق دارند فسخ سازش را به سبب تدلیس و عیب و امثال اینها تقاضا کنند، مگر اینکه از اوضاع و احوال برآید که از حق خیار خود گذشته‌اند و مایلند، به گونه‌ای قاطع، به دعوی پایان

۱۷. محمد مهدی حسینی، «گزارش اصلاحی و اعتبار امر مخدم»، فصلنامه وکیل مدافع (۱۳۹۰)، ۳۹.

۱۸. دیوان عالی کشور نیز در رأی شماره ۱۲۱۳ مورخ ۱۳۲۸/۱۰۸ اعلام نموده: «ماده ۶۵۹ (ماده ۴۸۳ فعلی) سلب حق

اعتراض و تقاضای ابطال عقد و یا صلحی را که داور کرده است، نمی‌نماید.»

بخشند»^{۱۹} همچنین دکتر شمس بیان داشته‌اند که: «هریک از طرفین قرارداد می‌توانند به استناد یکی از اختیارات و یا به استناد عدم نفوذ و یا اکراه و غیره از دادگاه تقاضای ابطال آن را بکنند.»^{۲۰}

۴- شباهت داوری با اختیار صلح و داوری بر اساس انصاف و عدل و انصاف

علی‌رغم تفاوت میان داوری با اختیار صلح و داوری‌های دوستانه میان این روش‌های داوری شباهت‌هایی وجود دارد.

۴-۱- نحوه اجرای رأی و صلح‌نامه

صلحی که در دادگاه واقع می‌شود یا طرفین در دادگاه به صحت آن اقرار کنند و مانند احکام دادگاه‌ها اجرا می‌شود بدون اینکه از حیث اعتبار و آثار، حکم به شمار آید. ولی صلحی که در خارج از دادگاه توسط طرفین اختلاف رخ می‌دهد، باید کتبی باشد و به صورت سند رسمی درآید و گرنه درباره برخی از اموال مانند اموال غیرمنقول در هیچ مرجعی پذیرفته نیست (بر اساس مواد ۴۶ و ۴۸ قانون ثبت) و در مورد سایر اموال، در صورت بروز اختلاف، اجرای تعهدات متعهد را باید از طریق طرح دعوی خواست. در خصوص اجرای صلحی که توسط داور منعقد شده است رویه قضایی عمدتاً قائل به قابلیت اجرایی چنین صلح‌نامه‌ای، همانند رأی داوری است، هر چند سعی در تفسیر مضیق آن نموده است. به طور مثال در رأی شماره ۱۷۷۳ مورخ ۱۳۳۱/۱۱/۹ شعبه یک دیوان عالی کشور آمده است: «ماده ۶۵۶ (ماده ۴۸۳ قانون فعلی) ناظر به صلحی است که داور راجع به دعوی مطروح در دادگاه و مرجوع به او نماید و دادگاه قانوناً ملزم به اجرای هر صلح یا اصلاحی که متداعیین یا وکیل یا داور وکیل اصلاحی نموده باشد نمی‌باشد»؛ بنابراین با توجه به رأی دیوان باید گفت صلحی که داوران آن را منعقد کردند، در صورتی که دادگاه اختلاف را به داوری ارجاع داده باشد، چنین صلحی معتبر و قابل اجرا است در غیر این صورت، در صورت رسمی بودن، صلح‌نامه همچون آرای داوری در دادگاه قابلیت اجرای مستقیم دارد.

۴-۲- قابلیت پژوهش یا تجدیدنظرخواهی

صلح توسط داور همچون داوری‌های دوستانه قابل پژوهش یا تجدیدنظر نیست و به این لحاظ با یکدیگر شباهت دارند؛ اما این شباهت درعین حال در مبنا با هم تفاوت دارند؛ زیرا مبنا و علت عدم قابلیت تجدیدنظر داوری با اختیار صلح آن است که نتیجه کار داور یک قرارداد است و قراردادهای تنها قابل بطلان و فسخ و انفساخ بر اساس قانون مدنی است؛ اما مبنای عدم امکان تجدیدنظر آرای داوری دوستانه قطعی و نهایی بودن آن و امکان ابطال آن بر اساس ماده ۴۸۹ ق.آ.د.م است.

۱۹. کاتوزیان، پیشین، ۳۳.

۲۰. عبدالله شمس، *آیین دادرسی مدنی*، جلد ۲ (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۸۲)، ۴۷۸.

نتیجه

بحث داورى‌هاى دوستانه كه تاكنون بسيارى از حقوق دانان در غالب حقوق تطبيقى به آن پرداختند؛ در واقع بحثى متفاوت از داورى با اختيار صلح مى‌باشد. داورى‌هاى دوستانه در حقوق داورى بين‌الملل از جمله ماده ۱۷ (۳) قواعد داورى اتاق بازرگانى بين‌المللى، ماده ۳۳ (۲) ۱۹۷۶ قواعد داورى آنسيترال و ماده ۳۵ (۲) نسخه ۲۰۱۰ آن، ماده ۲۸ (۳) قانون نمونه آنسيترال ۱۹۸۵ و ماده ۲۸ نسخه ۲۰۰۶ آن^{۲۱} و ماده ۱۳ (۱) قانون سازش و داورى اتاق تجارت بين‌الملل؛ همچنين در قوانين داورى بين‌الملل كشورها از جمله: ماده ۲۲(۳) قانون داورى اتاق بازرگانى استكهلم، ماده ۲۲ قواعد دادگاه داورى بين‌المللى لندن، ماده ۱۵۱۲ قانون داورى بين‌المللى فرانسه، ماده ۳۳ قانون داورى بين‌المللى سوئيس، ماده ۱۸۷ قانون حقوق بين‌الملل سوئيس، ماده ۴۹ قانون داورى بين‌الملل جمهورى خلق چين^{۲۲} آمده است. قوانين داورى داخلى بسيارى از كشورها همچون انگليس^{۲۳} سوئيس، فرانسه، ايتاليا، كانادا، آمريكا^{۲۴} مصر^{۲۵} و بسيارى از كشورهاى ديگر نيز به كار بردن اين روش‌ها را در داورى داخلى پذيرفته‌اند. در ايران اصطلاحات داورى دوستانه تنها در ماده ۲۷ (۳) قانون داورى تجارى بين‌المللى ايران آمده است و در زمينه داورى داخلى اصطلاحات داورى دوستانه به كار نرفته است. به نظر مى‌رسد نبودن ماده قانونى در خصوص داورى‌هاى دوستانه در داورى داخلى سبب شده است حقوق دانان جهت ورود اين داورى‌ها به حقوق داخلى ماده ۴۸۳ ق.آ.د.م را از نوع داورى‌هاى دوستانه بدانند و داورى با اختيار صلح را با نظريه‌هاى ماهيت مختلط و ماهيت داورى دوستانه توجيه كنند. تحقيق در خصوص اين مسأله اين نکته مهم را بيان مى‌كند كه داورى با اختيار صلح نه تنها با اين گونه داورى‌ها متفاوت است بلكه روشى نو و ابتكارى در داورى محسوب مى‌شود كه نمونه اين اصطلاح در هيچ يك از قوانين داورى بين‌الملل و داورى داخلى كشورهاى ديگر به چشم نمى‌خورد. براى شناخت اين نوع از داورى مطالعه و بررسى رويه قضايى و آراى داورى بسيار اهميت دارد.^{۲۶} با بررسى اين آرا درمى‌يابيم كه اولاً: نتيجه كار داور صلح‌نامه‌اى است كه در صحت و بطلان تابع قانون مدنى است؛ ثانياً: اين صلح‌نامه برخلاف آراى داورى اعتبار امر مختومه را ندارند. در واقع بررسى اين آرا و جست‌وجو در قوانين نشان‌دهنده آن است كه نظريه ماهيت نمايندگى مى‌تواند توجيه‌كننده داورى با اختيار صلح باشد.

21. Jan Herbozkova, "Amiablecomposition in the international commercial arbitration Law", Faculty of the Masaryk University, 2008, 27.

۲۲. پورعلی کیمیلی، مجموعه قوانین داورى ایران و قانون داورى تطبيقى (تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۷)، ۳۴۷.

23. Alastair Hudson, «Equity and Trusts», Eighth ed, London and New York, Routledge 2015, 11

۲۴. سهراب سمنگان، «اداره قضائى قرارداد با مداخله در تعيين گستره تعهدات قراردادى بر مبنای عدالت و انصاف یا

مصلحت فردى و جمعى»، دانشنامه حقوق و سياست، ۲۲ (۱۳۹۳)، ۹۴.

25. Hilgard Bruder "Unauthorised Amiable Compositeur", *Disp. Resol. Int'l* 8(2014), 60.

۲۶. عبد الله خدابخشى، حقوق داورى و رويه قضايى مربوط به آن، پيشين، ۱۴۸.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- حسنی، محمد مهدی. «گزارش اصلاحی و اعتبار امر مختوم». *فصلنامه وکیل مدافع* ۲ (۱۳۹۰): ۳۰-۴۳.
- خدابخشی، عبد الله. *حقوق داوری و رویه قضایی مربوط به آن*. تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۳.
- خدابخشی، عبد الله. «گذری بر داوری مبتنی بر انصاف و کدخدانمنشی در حقوق تطبیقی». *فصلنامه حقوق خصوصی* ۴ (۱۳۹۷): ۶۴۵-۶۶۱.
- سمندان، سهراب. «اداره قضائی قرارداد با مداخله در تعیین گستره تعهدات قراردادی بر مبنای عدالت و انصاف یا مصلحت فردی و جمعی». *دانشنامه حقوق و سیاست* ۲۲ (۱۳۹۳): ۸۹-۱۰۴.
- شمس، عبدالله. *آیین دادرسی مدنی*. جلد ۱. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۸۲.
- شمس، عبدالله. *آیین دادرسی مدنی*. جلد ۲. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۸۲.
- شمس، عبدالله. بطحایی، فرهاد. «ماهیت حقوقی داوری». *فصلنامه تحقیقات حقوقی* ۷۷ (۱۳۹۴): ۲۴۳-۲۷۲.
- شهبازی نیا، مرتضی، فاطمه حمیدیان و فیض الله جعفری. «مطالعه تطبیقی ارتباط مفهومی و کاربردی الفاظ متعدد در داوری‌های دوستانه و کدخدانمنشانه». *پژوهش‌های حقوق تطبیقی* ۳۱ (۱۳۹۶): ۱۱۹-۱۴۴.
- شهبازی نیا، مرتضی، فاطمه حمیدیان و فیض الله جعفری. «تحلیل مفهومی داوری بر مبنای انصاف و نهاد های مرتبط». *فصلنامه مطالعات حقوق خصوص* ۴۷ (۱۳۹۶): ۲۶۹-۲۸۷.
- صفایی، محمد حسین. «سخنی چند درباره نو آوری‌ها و نارسایی‌های قانون داوری تجاری بین‌الملل». *مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی* ۴۰ (۱۳۷۷): ۱-۳۷.
- صفایی، محمد حسین. *مجموعه مقالات صدمین سال تأسیس نهاد داوری*. تهران: انتشارات نشر میزان، ۱۳۸۸.
- کاتوزیان، ناصر. *اعتبار امر قضاوت شده*. تهران: نشر کانون وکلای دادگستری مرکز، ۱۳۷۳.
- کارخیران، محمدحسین. *کامل‌ترین مجموعه قانون آیین دادرسی مدنی*. تهران: انتشارات راه نوین، ۱۳۹۲.
- کمیلی پور، علی. *مجموعه قوانین داوری ایران و قانون داوری تطبیقی*. تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۷.
- مهاجر، علی. *مبسوط در آیین دادرسی مدنی*. تهران: انتشارات فکرسازان، ۱۳۹۱.
- نصیری، ماهور، شهبازی، شهاب. *الزام مرجع داوری به رعایت قانون موجد حق*. تهران: انتشارات مجد، ۱۳۹۵.

ب) منابع خارجی

- Herbozkova, Jan. "Amiable composition in the international commercial arbitration Law" Faculty of the Masaryk University, 2008.
- Hilgard, M. & A. E. Bruder. "Unauthorized Amiable Composition". *Disp.Resol. Int'l* (8) (2014): 51-62.
- Teramura, Nobumichi. *Equity and Trusts*. 8th E.d. London and New York: Routledge, 2015.
- Hudson, Alastair. "Equity and Trusts", 8th E.d. London and New York: Routledge, 2015.
- Teramura, Nobumic. *ExAequo et Bonoasa Responstothe OverJudicialisation of International Commercial*. International arbitration library, 2016.

ج) سایت‌ها

- «مرکز پژوهش‌های قوه قضاییه»، ۱۳۹۸/۴/۱۰، <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/870148>

- «مجموعه آرای قضایی»، ۱۳۹۸/۴/۱۰، <category/danesh/ir.dadrah>

This Page Intentionally Left Blank

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی